

Alejandro GARCÍA SANJUÁN, *Estudios críticos de historia de al-Andalus*, Jerez de la Frontera, Peripécias Libros, 2018, 178 pp. (A de al-Andalus). ISBN 978-84-947833-3-3.

Aquí s'apleguen cinc contribucions crítiques de l'autor sobre la historiografia d'al-Andalus, un dels àmbits més fecunds i polèmics del medievalisme hispànic, publicades durant el període 2001-2014 i reordenades en la nostra exposició.

Així, les dues últimes aportacions plantegen com el discurs historiogràfic del nacionalisme espanyol substituï el providencialisme medieval pel discurs de la reconquesta, tot incorporant les visions catastrofistes i catòliques. Aquí conflueixen dos corrents bàsics de pensament que postularen l'Espanya musulmana, el catòlic-conservador i el liberal-laic, excloent l'un i integrador l'altre. Lluny de desaparèixer, són propostes ben vives avui, en un context de represa del nacionalisme i de xoc global de civilitzacions. Fins al punt que, al capdavant, l'autor s'ha de defensar per haver denunciat les tergiversacions negacionistes que persisteixen en el món acadèmic, tot vindicant el mètode científic.

El segon article planteja quines haurien estat les principals aportacions de Claudio Sánchez-Albornoz als estudis andalusins, amb un discurs que defensa el predomini de les arrels pre-islàmiques. Tot i no ser arabista, les seves contribucions a la crítica textual de les fonts àrabs haurien resistit millor el pas del temps.

Tot seguit sintetitza el prolífic debat sobre la societat andalusina que s'obrí d'ençà dels anys setanta del segle XX. El pensament marxista hi contribuï genèricament, com féu Samir Amin en incorporar l'islam tradicional al mode de producció tributari. Específicament, però, l'estudi antropològic de Pierre Guichard provocà un canvi de paradigma, en defensar el seu caràcter oriental o les bases clàniques i tribals. Així mateix, Miquel Barceló suggerí que seria una societat segmentària, més pròxima al mode de producció comunitari. Manuel Ación també innovà en definir-la com una formació social islàmica, caracteritzada per l'hegemonia de la privadesa i del món urbà. Més recentment, Eduardo Manzano ha qüestionat el fet tribal fundacional i atorga un major protagonisme als vincles de dependència personal.

La crítica inicial de l'autor, però, se centrava en l'estat de les traduccions de les fonts àrabs al castellà, amb un balanç del tot precari. De fet, manquen moltes obres i autors d'interès, així com bona part dels textos disponibles són edicions antigues, sovint mancades d'aparell crític, sense un programa d'actuacions que hi posi remei.

RAMON MARTÍ CASTELLÓ
Universitat Autònoma de Barcelona